

Handlingsplan för att möta barn och elever med hög teoretisk begåvning

Dnr BUN19/86

Inledning

Ekerö Resursteam har på uppdrag av Barn-och utbildningsnämnden tagit fram denna handlingsplan för barn och elever med hög teoretisk begåvning. Den ska vara ett stöd för alla kommunens förskolor och skolor och baserar sig på skollagen samt läro- och kursplaner. Även barnkonventionen (artikel 29, 1989) och Europarådets rekommendation (1248, 1994) beaktas.

Syfte

Skollagen visar med tydlighet att skolan är skyldig att möta alla barn och elever och ge dem den ledning och stimulans som de behöver för att utvecklas så långt som möjligt. Särskild begåvning är inte en diagnos, utan ett samlingsnamn för en grupp som i litteraturen beskrivs som en mycket heterogen grupp. Den gemensamma nämnaren är en hög teoretisk begåvning, därför skapas en handlingsplan för att möta barn och elever med hög teoretisk begåvning. Forskningen har visat att hög teoretisk begåvning är en skyddsfaktor, men att den i kombination med svårigheter kan hindra elever i sitt lärande. Därför skapas ytterligare en handlingsplan, för att möta barn och elever med bristande kognitiva förmågor, och som kan vara i behov av särskilt stöd. Hur detta stöd skall utformas ser olika ut beroende på barnets/elevens teoretiska begåvning.

Syftet med denna handlingsplan är att uppmärksamma och synliggöra barn och elever med hög teoretisk begåvning och skapa större förståelse och bredare medvetenhet när det gäller deras skolsituation. Den ska även medverka till att öka kompetensen hos skolans pedagoger och på så sätt höja undervisningens kvalitet.

Mål

Att uppfylla skollagens §2 i kapitel 3.

”Alla barn och elever i samtliga skolformer och i fritidshemmet ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav eller kravnivåer som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.” (2018:1098)

Hög begåvning

Vad begåvning är och vem som är begåvad råder det delade meningar om. Begåvning beskrivs olika i litteraturen. Det är dock tydligt att begåvning kan finnas inom olika områden och i olika grad. En del drar likhetstecken mellan begåvning och intelligens vilket inte är korrekt alla gånger. En person som är intelligent eller har en hög teoretisk begåvning är ofta begåvad inom flera olika områden, akademiskt, musikaliskt, atletiskt men det är inte nödvändigtvis på det sättet.

Begåvning är i stor utsträckning en medfödd förmåga även om den, framförallt under uppväxten, är rörlig och kan påverkas både uppåt och nedåt genom stimulans respektive brist på stimulans.

Barn med en hög teoretisk begåvning har god förmåga till abstrakta resonemang, de visar tidigt intresse för intellektuella resonemang, har god koncentrationsförmåga, gott minne, är nyfikna och vetgiriga, har en bredd av intressen och en utvecklad känsla för humor (Wallström 2010) och (Mönks 2009). Barn med hög intelligens anpassar sig lätt och har en väl utvecklad social och känslomässig förmåga (Winner 2000).

Barn och elever med hög teoretisk begåvning är ofta högpresterande men behöver inte vara det. Högpresterande barn och elever har ofta en hög teoretisk begåvning men behöver inte ha det.

Pedagogiska miljön

Alla barn och elever behöver bli uppmärksammade och få adekvat återkoppling som fokuserar på själva ansträngningen och inte så mycket på resultatet eller personliga egenskaper. Det finns annars en risk att de utvecklar en negativ perfektionism. Därför är det bra att de får möta utmaningar i en trygg miljö.

Precis som alla andra behöver barn och elever med hög teoretisk begåvning individuell stöd samt ledning och stimulans. Utan detta finns risken att de inte når sin fulla potential och på så sätt bromsas eller till och med stannar i sin utveckling. Elever med hög begåvning utvecklas för det mesta bäst om de får arbeta med komplext, sammansatt och avancerat material. De lär sig snabbt och behöver i huvudsak träna sitt högre tänkande genom att analysera, resonera och dra slutsatser. De flesta föredrar att arbeta tillsammans med andra elever som har mer utvecklade analyserande och reflekterande förmågor och bör emellanåt erbjudas detta.

Det finns tre allmänt accepterade metoder för att möta begåvade barn och elever och öka deras motivation och lust att lära. *Differentierad undervisning*, *acceleration*, *utökat mentorskap* och *aktiviteter utanför skoldagen*. Den sistnämnda ligger utanför skolans uppdrag. De här metoderna används både nationellt och internationellt.

- *Differentierad undervisning* sker i klassrummet med ordinarie årskurs och handlar i stor utsträckning om *berikning* eller *fördjupning*. Eleven får möjlighet att bredda och fördjupa sina kunskaper inom områden där de obligatoriska momenten redan behärskas. Berikning kan till exempel vara att eleven får arbeta med mer utmanande undervisningsmoment eller får göra ett

fördjupningsarbete inom ett intresseområde. Eleven får mer utmanande uppgifter istället för att arbeta med repetition. Finns fler elever med samma behov kan dessa arbeta tillsammans med differentierade uppgifter.

- *Utökat mentorskap* eleven erbjuds kontakt med en person som har specifika kunskaper och som därför kan ge eleven extra stimulans och motivation.
- *Acceleration* innebär att eleven arbetar och får undervisning i ett högre tempo än sina jämnåriga kamrater. Acceleration kan också handla om att eleven delvis eller på heltid arbetar tillsammans med en grupp äldre elever. En annan möjlighet kan vara att elevens skolstart tidigareläggs eller att eleven flyttas upp en eller flera årskurser. Det är vissa förutsättningar som måste vara uppfyllda för att acceleration skall vara en framgångsrik åtgärd. Det måste ske frivilligt från elevens sida och den undervisande läraren måste vara positivt inställd. Insatsen skall vara tidsbestämd.
- *Aktiviteter utanför skoldagen* innebär att eleven utmanas och stimuleras ytterligare genom aktiviteter som inte ingår i läroplanen. Vilka dessa aktiviteter är bestämmer barnet tillsammans med vårdnadshavare då det sker på fritiden.

Övrigt att tänka på i bemötandet:

- Skapa tillfällen för meningsfulla diskussioner med utrymme för komplexa resonemang.
- Det är viktigt att utmana dessa elever så de får möjlighet att utveckla de förmågor som krävs för att klara högre studier, till exempel studieteknik.
- Barn och elever som har lätt för teoretisk inläring kan samtidigt ha svårigheter eller begränsningar.

Elevens röst

Viktigt att ha eleven med i de insatser som görs. På Ekerö arbetar vi utifrån CPS vilket innebär att vi utgår från att alla barn gör rätt om de kan och de skall ta en aktiv del i problemlösning rörande de svårigheter som de hamnar i (Greene 2017).

Samarbete med vårdnadshavarna

Det är viktigt att skapa en bra relation till elevens vårdnadshavare. De besitter ofta värdefull information om eleven som skolan kan använda för att möta elevens behov och intressen. En bra inledning på samarbetet är att bjuda in vårdnadshavare till en dialog runt elevens förmågor.

Rektors ansvar

Lärarnas kompetens

- Har berörda lärare tillräckliga kunskaper kring begåvning?
- Behövs förstärkning inom metodik och didaktik?

Om inte ansvarar rektor för att nödvändiga utbildningsinsatser sker.

Samverkan med andra skolor

- Gemensamma fortbildningsinsatser
- Byta pedagoger med varandra för att sprida special/spetskompetens

- Samverkan med andra lärosäten tex gymnasieskolor eller universitet

Barn- och elevdokumentation

- Pedagogisk kartläggning om behov finns
- Planerade och utförda insatser dokumenteras som bilaga i DF-respons
- Utvärdering av insatserna skall ske fortlöpande och dokumenteras

Uppföljning och utvärdering

- Uppföljning av skolans arbete sker inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet

Befrielse från undervisning

- I enstaka fall kan det vara rimligt att elever som ligger långt före i sin kunskapsutveckling och som har nått kunskapskraven befrias från vissa inslag i undervisningen (prop.2009/10:165 s. 341)

Pedagogernas ansvar

- Uppmärksamma de elever som behöver extra utmaningar och utmana dem i undervisningen.
- Vid behov rådgöra med rektor kring lämpliga insatser om ovan inte räcker/funcerar.
- Om eleven i kombination med sin höga teoretiska begåvning har svårigheter skall dessa kartläggas och särskilt stöd sättas in.

Elevhälsans ansvar

- Erbjuder kompetensutveckling.
- Handledning/konsultation kring lämpliga insatser på organisations, grupp och individnivå

Referenser

Greene, Ross W (2017) *Hitta rätt: en lösningsfokuserad samarbetsmetod för skolan*. Lund: Studentlitteratur AB

Mönks, Frans J (2009) *Att se och möta begåvade barn*. Stockholm: Natur&Kultur

Wallström, Camilla (2010). *Se mig som jag är: om särbegåvade barn i skolan*. Varberg: Argument, cop.

Skollagen (SFS 2018:1098). Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (Red.) (2015) Stödmaterial. *Internationellt perspektiv på särskilt begåvade elever*. Hämtad 2019 på <https://www.skolverket.se/download/18.5dfee44715d35a5cdfa2d4b/1516017579291/Internationellt-perspektiv-pa-sarskilt-begavade-elever.pdf>

Winner, Ellen (2000) *Begåvade barn: myt och verklighet*. Jönköping: Brain Books